

BIBLIOTECA MUZEULUI NAȚIONAL AL UNIRII ALBA IULIA 1887-1949

CARMEN STÎNEA

Arhivele Episcopiei Greco-Catolice din Canton, Ohio

Biblioteca Muzeului Național al Unirii din Alba Iulia a cunoscut, de la înființare și până în prezent, etape distincte de dezvoltare. Primele șase decenii din existența acestei secțiuni a Muzeului poartă amprenta inconfundabilă a personalității și a preocupărilor științifice ale directorilor instituției din perioadele respective: Adalbert Cserni, custode, iar apoi director al muzeului în perioada 1887-1916 și Ion Berciu, director al muzeului între anii 1938-1949.

Biblioteca documentară a muzeului a luat naștere la puțin timp după constituirea în Alba Iulia a Societății de Istorie, Arheologie și Științele Naturii (1886), societate care a avut drept scop final înființarea unui muzeu în care să fie adăpostite vestigiile istorice descoperite pe teritoriul comitatului Alba. Instituția preconizată trebuia să aibă 6 secții: bibliotecă și arhivă, arte frumoase, arte industriale, arheologie și numismatică, etnografie și științe naturale. Donațiile venite din partea membrilor Societății, îndeosebi colecțiile oferite de către Sigismund Reiner: 622 obiecte arheologice, 1000 monede, 1000 cărți, suma de 125 florini, au constituit, practic, primul fond al muzeului¹.

Numit custode al colecțiilor în anul 1887, iar între anii 1888-1889, custode al muzeului, Adalbert Cserni va considera biblioteca un factor major în dezvoltarea acestei nou create instituții. Bazându-se pe ideea că munca de cercetare, în orice domeniu, are nevoie de o bază solidă, de tratate de specialitate, lucrări de sinteză etc., Adalbert Cserni va fi realmente preocupat de crearea unei biblioteci specializate în istorie și arheologie, funcționale. Demersurile sale privitoare la acest fapt s-au concretizat în apariția unui fond format din importante cărți și reviste de specialitate ale vremii, Adalbert Cserni intrând în contact, prin intermediul corespondenței, cu specialiști din Transilvania și din Europa. Societatea de Istorie din Alba Iulia se afla în anul 1895, conform unui proces-verbal, în raporturi de schimb al publicațiilor cu 22 de societăți științifice similare din Transilvania și din străinătate. Listele apărute periodic în publicațiile Societății de Istorie consemnează colaborarea cu o serie de instituții istorice din Budapesta, Societatea de Științe Naturale, Societatea Maghiară de Știință, cu Muzeul de Istorie Naturală din Viena, Academia Regală de Istorie și Antichități din Stokholm, iar din Transilvania: Societatea de Istorie și Arheologie din Oradea, Societatea de Științele Naturii și Societatea Medicală

---

¹ Moga, Mârza 1990-1993, p. 422.

din Timișoara, Astra din Sibiu etc². Donațiile au constituit un alt mijloc de îmbogățire a bibliotecii, procesele-verbale ale ședințelor Societății de Istorie și Arheologie, scoțând în evidență faptul că între anii 1889-1898 s-au donat muzeului 660 de cărți, donatorii fiind: Adalbert Cserni, Sigismund Reiner, Kovacs Simon, Wartha Ferencz, Balogh Ianos etc³.

În anul 1916, anul morții lui Cserni, erau consemnate în registrele inventar ale muzeului, pe lângă 6.544 piese romane, 5.865 piese preistorice, 3.700 monede, 679 piese medievale și moderne, 1.069 piese de artă, 30 piese etnografice și un număr de 4.634 de cărți. Prin urmare, biblioteca se îmbogățise în 27 de ani cu aproximativ 3.600 volume⁴.

După anul 1916 și până la preluarea Muzeului de către Ion Berciu, avem puține informații documentare referitoare la această instituție. Se știe cu certitudine că, în urma circulării trimise de Inspectoratul de Stat al Muzeelor și Bibliotecilor la 28 august 1916 care ordona ca, în cazul spargerii frontului, principalele piese de patrimoniu să fie trimise la Budapesta, au fost trimise și de la muzeul albaiulian 24 de lăzi conținând ierbarul întocmit de către Adalbert Cserni, piese preistorice, monumente și ceramică romană, obiecte medievale, cărți. Lăzile se vor reîntoarce la Alba Iulia la data de 12 octombrie 1922, cu inventarul complet⁵.

Din anul 1919 până la data de 8 august 1920 muzeul va fi închis, după această dată reluându-și activitatea ca instituție a statului român⁶. În anul 1928, muzeul își va schimba locația, din zona de jos a orașului, colecțiile vor fi mutate în aripa de nord a Catedralei Încoronării, din Cetate. Intervalul cuprins între anii 1919-1928 au marcat în evoluția muzeului o etapă deosebit de dificilă. Din cauza războiului, a mutărilor patrimoniului muzeului, o bună parte din obiecte s-au rătăcit, unele dintre ele ajungând în posesia amatorilor de antichități. Se poate presupune că același lucru s-a întâmplat și cu unele din cărțile bibliotecii. S-a încercat o inventariere a obiectelor transportate din vechiul local, însă din cauza lipsei registrelor de inventar nu s-a putut face o verificare serioasă a situației colecțiilor⁷.

În anul 1938, la propunerea președintelui Comisiunii Istorice, Nicolae Iorga, profesorul Ion Berciu⁸ va prelua muzeul, pornind la o nouă organizare a acestei instituții. În același an, noua organizare a țării a determinat conducerea

---

² *Ibidem*, p. 435.

³ Arhiva Bibliotecii Muzeului Național al Unirii, (ABMNUAI), dos. 590, *Traducerile Proceselor-Verbale ale Ședințelor Muzeului de Istorie din Alba Iulia*.

⁴ Moga, Mârza 1990-1993, p. 423.

⁵ Petran 1922, p. 79.

⁶ Moga, Mârza 1990-1993, p. 441.

⁷ Opreș 1931, p. 15-16.

⁸ Wollmann 2004, p. 1-51.

muzeului să ceară trecerea instituției sub patronajul Ținutului Mureș, urmând să fie întreținut din bugetul și din subvențiile înscrise anual în bugetul fiecărei comune. În urma cererilor trimise prin decizia nr 11.700/1939 Rezidentul Regal, Dănilă Papp aprobă pe baza articolelor 99 și 194 din Legea administrativă, Regulamentul pentru organizarea, conducerea și administrarea Muzeului Regional Alba Iulia⁹. La articolul 7 era specificat faptul că muzeul va avea următoarele secțiuni: a) preistorică, b) romană, c) numismatică, d) medievală, e) a Unirii, f) etnografică, g) științele naturii, h) bibliotecă și arhivă. Regulamentul muzeului va fi aprobat prin Înaltul Decret Regal nr 2663 din 30 iunie 1939, publicat în Monitorul Oficial nr. 29 din 20 iulie 1939¹⁰.

Numit la conducerea instituției muzeale din Alba Iulia, Ion Berciu va demara procesul de inventariere a tuturor obiectelor de aici (una din principalele probleme de care s-a lovit a fost aceea a lipsei inventarelor, existând doar fragmente de inventare), reieșind în scurt timp faptul că biblioteca deținea un număr de 3.700 cărți (deci cu aproximativ 1000 cărți mai puține decât în 1916), acestea aflându-se depozitate în biroul directorului¹¹.

Începând cu anul 1938 fondul bibliotecii va fi într-o continuă creștere. Este consemnată intrarea și înregistrarea în acest an a aproximativ 400 volume de specialitate, o parte fiind cumpărate, iar o altă parte, fiind donate de către Nicolae Iorga, Editura Scrisul Românesc, Editura Monitorului Oficial, dr. Igna, prof. Enea Zefleanu¹².

Cea mai importantă donație din anul 1938 a fost făcută de către Nicolae Iorga. Cărțile au fost înmânate în mod solemn Primăriei orașului Alba Iulia, în Sala Unirii, la data de 8 noiembrie de către însuși marele istoric. De aici, donația a fost transferată la muzeu, fiind inventariată de către o comisie formată din ajutorul de primar, Ovidiu Răhăian, profesorul Ion Berciu și 2 funcționari de la Primărie. Deoarece fondul (aproximativ 2387 de cărți în unele acte, 3200 volume în altele) era compus din numeroase dublete, acesta va fi împărțit astfel: 556 cărți pentru Biblioteca municipiului și 1831 cărți pentru Asociația „Astra”. Cărțile destinate „Astrei” au fost predate profesorului Virgil Cucui care, împreună cu Ion Berciu, le-a inventariat și împărțit pentru bibliotecile populare în vederea distribuirii în zonă, cu ocazia cercurilor culturale¹³. Primăria municipiului Alba Iulia va da în păstrare muzeului, neavând bibliotecă publică,

---

⁹ ABMNUAI, dos. 5494/1939, adrese: nr. 4/1938, nr. 49/9 febr. 1939, nr. 62/3 martie 1939, cărora li se va răspunde favorabil în adresele: nr. 8593/16 dec. 1938, nr. 5494/16 febr. 1939, nr. 7867/11 martie 1939.

¹⁰ ABMNUAI, dos. 5494/1939.

¹¹ ABMNUAI, dos. 4/1938.

¹² ABMNUAI, dos. 5494/1939, Dare de seamă nr. 132/1939.

¹³ ABMNUAI, dos. V/1939, Darea de seamă din ședința Consiliului de conducere din 22 noiembrie 1939, nr. 210/1939.

cele 556 de cărți din donația lui Nicolae Iorga, pentru a fi inventariate și folosite în scopuri științifice¹⁴. În anul 1939 situația acestei donații era încă incertă. În darea de seamă din anul 1939, profesorul Virgil Cucuiu cerea clarificarea acesteia, întrucât, considera acesta, donația aparținea Astrei, muzeul fiind doar păstrătorul ei¹⁵.

Donația venită din partea lui Nicolae Iorga a fost făcută în scopul creării unei biblioteci publice în Alba Iulia și ea va constitui pentru Ion Berciu, în fapt, impulsul de-a se implica în acest proiect: „...Împreună cu „Astra” locală vreau să deschidem o bibliotecă publică, într-un local dat de Primărie și pus la dispoziția noastră sub numele întemeietorului (Nicolae Iorga)”¹⁶. Acest proiect va prinde în viață în anul 1942 datorită, în mare parte, eforturilor proprii ale directorului muzeului albaiulian.

În intervalul de timp cuprins între anii 1938-1949, biblioteca muzeului se îmbogățește continuu cu noi titluri. Fiind în mare măsură la curent cu noile apariții editoriale, directorul muzeului a fost implicat în crearea unei biblioteci de specialitate, în acest sens stând mărturie numeroasele adrese și scrisori trimise librăriilor, editurilor și redacțiilor revistelor din țară și străinătate, păstrate în arhiva bibliotecii muzeului. Există câteva pasaje în aceste scrisori care se repetă, devenind un adevărat leit-motiv „... acest muzeu... n-are o bibliotecă corespunzătoare scopului său de instituție românească așezată în orașul Încoronării, alături de alte instituții minoritare similare, cu biblioteci destul de bogate. Biblioteca noastră, muzeul intrând numai din acest an în conducere românească și în administrația Ținutului Mureș, n-are decât un număr extrem de mic de cărți românești, față de cărțile în limba maghiară...”¹⁷ și „(dorim)... de a înființa, pe lângă Muzeul Regional Alba Iulia, o bibliotecă publică românească care să poată îndeplini cerințele spirituale ale intelectualilor din localitate, și să poată sta alături de instituții similare minoritare”¹⁸. Se dorea „... o dezvoltare potrivită și bibliotecii de specialitate care a fost neglijată complet până acum din lipsă de conducere și de mijloace și care în actuala situație este compusă în majoritate de cărți ungherești, având un număr extrem de mic, cu privire la istoria noastră națională...”¹⁹.

În general, scrisorile trimise s-au bucurat de succes, aproape toate instituțiile și persoanele particulare solicitate răspunzând afirmativ în ceea ce

¹⁴ ABMNUAI, dos. IV/1940 - Adresa nr. 10509/8 decembrie 1938.

¹⁵ ABMNUAI, dos. 5494/1939, Dare de seamă.

¹⁶ ABMNUAI, dos. II/1941, scrisoare adresată lui Șt. Pop, vicepreședintele Ligii Culturale a tuturor românilor, datată 22 august 1941, nr. 227/1941.

¹⁷ ABMNUAI, dos. V/1939, scrisoare adresată dir. general al Fundațiilor Regale, 28 iunie 1939, nr. 108/1938.

¹⁸ ABMNUAI, dos. V/1939, scrisoare adresată prof. I. I. Torouțiu.

¹⁹ ABMNUAI, dos. X/1940, scrisoare din 13 ianuarie 1940 adresată prof. St. Șoimescu, administratorul Casei Școalelor.

privește donațiile sau schimbul de cărți. Emanoil Bucuța confirmă în scrisoarea din 20 ianuarie 1940 faptul că a trimis 66 volume (spicuum câteva titluri, regăsite actualmente în fondul bibliotecii muzeului: Haneș, P., *Dezvoltarea limbii literare românești*, N. Iorga, *Istoria învățământului românesc*, *Istoria românilor*, vol. I-X, *Istoria lui Mihai Viteazul*, I-II, Popa-Lisseanu, *Izvoarele istoriei românilor*, vol. I-XV, Lupaș, I., *Studii. Conferințe și comunicări istorice*, Russu-Abrudeanu, I., *Moșii* etc). În scrisoarea adresată lui Emanoil Bucuța, datată 30 ianuarie 1940, Ion Berciu își manifestă dorința de a transfera această donație în fondul preconizatei biblioteci publice, care va prinde viață îndată ce se va avea un număr suficient de cărți și o sală corespunzătoare. În aceeași scrisoare, el va sublinia faptul că biblioteca muzeului, compusă în mare parte din cărți de știință, cele mai multe în limba maghiară, tinde să devină o importantă bibliotecă științifică, prin achiziții și donații, numărând la acea dată „3.850 volume”²⁰. Un alt donator, I. Lupaș, directorul Institutului de Istorie a Românilor, Cluj-Napoca, confirmă în scrisoarea datată 13 ianuarie 1940, donația constând din câte un exemplar din toate publicațiile sale²¹.

Exemplele ar putea continua, deoarece lista conținând persoanele și instituțiile solicitate în problema îmbogățirii bibliotecii este mai mult decât generoasă: directorul Liceului „Emanuel Gojdu” din Oradea, directorul revistei „Fruncea” din Timișoara, directorul Editurii „Scrisul Românesc”, directorul-general al Fundațiilor Regale, București, președintelui Academiei Române, Alexandru Rosetti, directorul Fundației pentru Literatură și Artă, I. Lapedatu, secretarul general al Academiei Române, profesorii P. P. Panaitescu, I. Minea, R. Vulpe, librăriile „Cartea românească”, Cluj, „Franz Mühldorf, Cernăuți, „Cărăbaș”, București, Diecezană, Sibiu, editurile Socec, Alcalay, Ciornei, Delafras etc.²².

Rapoartele lunare de activitate ale muzeului consemnau numărul cărților intrate în bibliotecă, specificându-se modalitatea intrării acestora: achiziție, donație. Astfel, în luna martie a anului 1940, se consemnează faptul că biblioteca a crescut cu 59 volume donate de către Editura „Scrisul Românesc” din Craiova și Editura „Cartea Românească” din București; în luna aprilie, biblioteca se îmbogățește cu 66 de volume: 36 exemplare donate de către Institutul de Istorie Națională din Cluj, 7 volume donate de către Muzeul Limbii Române din Cluj, 6 volume donate de către Editura „Cultura Română” din București și 4 volume donate de către avocatul Paul Nemoianu; în luna iunie sunt consemnate 89 volume: 83 donate de Artur Gorovei, iar 6 cumpărate etc.²³.

---

²⁰ ABMNUAI, dos. X/1940.

²¹ *Loc. cit.*

²² Vezi ABMNUAI, dos. X/1940.

²³ ABMNUAI, dos. IV/1940, Raport nr. 246/1940, nr. 375/1940, nr. 507/1940.

Biblioteca crește într-un ritm rapid, în anul 1941 se ajunsese la cifra de aproximativ 6.000 volume, aranjate în câteva dulapuri din biroul directorului²⁴.

Din anul 1942, an în care apare primul număr al revistei muzeului, *Apulum*²⁵, Ion Berciu inițiază o corespondență amplă cu instituții similare din țară și străinătate, având drept scop difuzarea mai sus-numitului buletin și, implicit, crearea unui schimb de publicații pe baza acestuia²⁶. Aceste demersuri sunt sistate în anul 1949, iar schimbul extern al muzeului albaulian cu alte instituții din străinătate îngheață timp de 10 ani²⁷. Datorită schimbului extern demarat de Ion Berciu, Biblioteca Muzeului a avut de-a lungul timpului legături cu aproximativ 50 de țări din Europa, America, Asia, însumând actualmente în Secțiunea de Periodice străine un număr de aproximativ 21.000 exemplare și 1.265 titluri²⁸.

Anul 1942 a însemnat și apariția în arealul cultural al orașului Alba Iulia a unei biblioteci publice, proiect finalizat datorită, în mare parte tenacității directorului muzeului, Ion Berciu. Probabil că lipsa spațiului de depozitare adecvată a cărților din biblioteca muzeală a constituit unul dintre motivele care l-au făcut pe Ion Berciu să se implice în proiectul înființării unei biblioteci publice, aceasta fiind văzută ca făcând parte dintr-un complex muzeal.

Inaugurarea oficială a acestei noi instituții culturale a avut loc la data de 6 septembrie 1943²⁹. Acum intervine în istoria bibliotecii muzeului o perioadă puțin mai neclară, întrucât din unele acte se înțelege că muzeul și-a transferat întregul fond de carte, iar din altele reiese că și-a păstrat literatura de specialitate, donând doar dubletele. Deoarece atunci când a gândit acest proiect, Ion Berciu a văzut Biblioteca Publică drept „o anexă a muzeului”³⁰ muzeul, susține el, și-a transferat aici „întreaga sa bibliotecă, volumele strânse de ani de zile în vederea acesteia”³¹. De asemenea, a contribuit cu sume însemnate la primele cheltuieli, a ținut toate legăturile necesare cu Ministerul Culturii Naționale și cu Ministerul Propagandei Naționale, de unde a obținut un număr de 1680 volume și suma de

---

²⁴ ABMNUAI, dos. VII/1941, adresa nr. 170/1941. În referatul nr. 160/1942 se cere repararea a 4 dulapuri necesare așezării cărților „împrăstiate peste tot în biroul muzeului” și de asemenea, confecționarea a încă 2 dulapuri pentru cărți (cf. dos. II/1942).

²⁵ Despre începuturile acestui anuar vezi Drăghiuță 2003, p. 483-493.

²⁶ Amănunte despre schimbul extern al Bibliotecii, în special despre cel purtat cu instituții culturale italiene vezi Stînea 2010, p. 127-162.

²⁷ La 28 ianuarie 1949 apare circulara nr 376 care interzicea primirea și difuzarea de ziare sau alte publicații în limbi străine. Erau permise cele care proveneau de la librăriile, societățile și depozitele de ziare autorizate de către Ministerul Artelor și Informațiilor. Vezi ABMNUAI, Dosar Corespondență, 1949.

²⁸ Stînea 2010, p. 127.

²⁹ Detalii despre Biblioteca Publică din Alba Iulia vezi la Stînea 2005, p. 413-417.

³⁰ ABMNUAI, scrisoare adresată lui Emanoil Bucuța, datată 31 martie 1943.

³¹ ABMNUAI, dos. I/1943, Dare de seamă din 8 iulie 1943.

300.000 lei pentru mobilierul Bibliotecii. Potrivit primei hotărâri a Comitetului muzeului, Biblioteca apare ca o secțiune a Muzeului Regional, Consiliul Muzeului având conducerea culturală asupra bibliotecii, îndrumarea tehnică și controlul personalului, hotărând cu privire la recomandarea personalului, achizițiile de cărți, schimbul, comenzi de cărți etc. În timp, Ion Berciu dorea ca bibliotecii să i se adauge 2 secțiuni: cartea veche românească și arhiva de folclor³². Deoarece între Primărie și Muzeu izbucnește un litigiu referitor la regulamentul de funcționare al acestei instituții și, de asemenea, divergențe de opinii cu bibliotecarul, profesorul Constantin Dumitrescu, Consiliul muzeului decide ca începând cu data de 4 iulie 1944, Biblioteca Publică să fie predată asociației Astra, despărțământul Alba Iulia³³. Hotărârea va fi motivată prin faptul că Biblioteca Publică are nevoie de conducerea spirituală a unei asociații care să-i asigure o funcționare și o dezvoltare potrivită cu menirea ei, precum și prin faptul că Astra, prin președintele ei, profesorul Eugen Hulea, și-a luat angajamentul de a face din această instituție, un puternic instrument de cultură. În același context se decide ca Muzeul să aibă propria sa bibliotecă de specialitate, bibliotecă în care vor reveni toate cărțile de natură științifică, în timp ce Muzeul va preda în continuare Bibliotecii Publice toate cărțile literare³⁴. Nu deținem informații referitoare la numărul de cărți transferate dintr-o bibliotecă într-alta, însă este cert faptul că aceste tranzacții au avut loc, dovada fiind cărțile din depozitul denumit *Biblioteca Veche* al bibliotecii muzeale, care au pe prima pagină dubla ștampilă (a Bibliotecii Publice și a Muzeului Regional).

Marea problemă a muzeului și, implicit a bibliotecii a constituit-o în toți acești ani lipsa unui spațiu adecvat de depozitare³⁵. Instalat în anul 1928 în câteva camere puse la dispoziție de Catedrala Ortodoxă, cu acceptul Episcopiei Militare, muzeul se va dovedi, în câțiva ani, neîncăpător pentru colecțiile de documente, piese arheologice și cărți, aflate într-o creștere permanentă. Toate cererile adresate de către Ion Berciu forurilor superioare ale muzeului³⁶ în

---

³² *Loc. cit.*

³³ Ion Berciu va renunța la Biblioteca Publică oarecum împotriva voinței lui. A crezut cu tărie în acest proiect și s-a zbatut pentru el, la fel cum a făcut-o și pentru muzeu. În arhiva bibliotecii sunt prezente numeroase cereri referitoare la obținerea unui post de bibliotecar, (cererile nr. 215 din 18 mai 1943 și nr. 385 din 11 noiembrie 1943 adresate Ministrului Culturii Naționale și a Cultelor), acte conținând cereri de îndrumări de la diverse instituții muzeale referitor la redactarea regulamentului de funcționare a bibliotecii publice, scrisori prin care solicită cărți etc.; vezi dos. I/1943.

³⁴ ABMNUAI, dos. V/1944 în Darea de seamă pe iulie 1944.

³⁵ Despre eforturile directorului Ion Berciu de a găsi un spațiu propice Muzeului, vezi Wollmann 2004, p. 12-14.

³⁶ În perioada 1938-1949, muzeul albaiulian a cunoscut mai multe administrații. Astfel, în perioada 22 august 1939-22 septembrie 1940, s-a aflat sub conducerea și administrația Ținutului Mureș.

vederea obținerii unui alt spațiu au fost sortite eșecului. În anul 1947, muzeul se afla: „... tot la Catedrală – 4 săli de expoziție, 1 cămăruță pentru depozit, o cameră pentru birou, unde lucrează 6 funcționari, 1 subsol pentru lemne și o parte din materiale”; „În condițiile actuale cu foarte mare greutate se poate lucra, neavând o sală de studiu, o bibliotecă și un atelier, toate fiind îngrămădite în biroul cu totul neîncăpător nici pentru lucrările curente ale cancelariei”³⁷. Soluția propusă de către directorul muzeului era alocarea Sălii Unirii și implicit, dezvoltarea Secțiunii Unirii prin completarea fondului de documente, cu toate arhivele oficiale și particulare; formarea unei biblioteci cu toate lucrările închinat evenimentului, înființarea unei galerii și a unei pinacoteci în care să fie expuse lucrările de artă consacrate Unirii, strângerea tuturor relicvelor legate de anul 1918, formarea unei secțiuni de etnografie. Dorea ca în aripa vestică a Catedralei să rămână secțiunile: preistorică, numismatică, romană. Pentru amenajarea completă a lapidarului și a camerelor paznicilor cerea, în folosință cămăruțele legate organic de aripa nordică a Palatului, ceea ce ar fi reprezentat întreaga parte nordică a clădirii³⁸.

O altă problemă majoră a muzeului a reprezentat-o lipsa unui personal specializat, până în anul 1945, activând la muzeu doar directorul și un om de servici. Conform unui act de constatare întocmit în anul 1949 de către activistul

---

Printr-un Decret lege intrat în vigoare la 22 septembrie 1940 s-au desființat rezidențele regale și s-au reorganizat prefecturile. În această situație s-a decis (potrivit articolului 35 din Regulamentul Muzeului) ca muzeul să treacă în administrarea județului Alba până când se va dezvolta municipiul Alba Iulia. S-au făcut demersurile necesare pe lângă Ministerul de Interne astfel încât Muzeul să aparțină de Prefectura de Alba. Deoarece județul Alba nu a putut finanța muzeul, s-a cerut, la data de decembrie 1940, Secretarului General al Ministerului Educației Naționale, ca personalul muzeului, adică directorul și paznicul, să fie trecuți de la Ministerul Afacerilor Interne la Ministerul Educației Naționale. De la 1 aprilie 1942, muzeul este preluat de către Ministerul Culturii Naționale, Cultelor și Artelor, în ceea ce privește personalul și activitatea științifică, iar în ceea ce privește cheltuielile de activitate științifică și întreținere în administrația Primăriei Alba Iulia. De-abia în anul 1944, primarul orașului Alba Iulia, Traian Mârza, aprobă întocmirea unui proiect de decret-lege privitor la organizarea muzeului albaiulian. Conform articolului 3 din acest proiect de lege, muzeul trebuia să aibă următoarele secțiuni: 1. Secție de arheologie, 2. Secțiunea documentelor Unirii, 3. Secțiunea istorică, 4. Secțiunea Etnografică, 5. Științe naturale, 6. Bibliotecă și Arhivă. În articolul 4 se sublinia faptul că pe lângă muzeu funcționează o Bibliotecă Publică, având depozit legal în ceea ce privește publicațiile literare și științifice. Personal preconizat: un director, un bibliotecar pentru Biblioteca Publică, un preparator, un secretar-contabil, 2 paznici. Prin noua lege de organizare a muzeelor din 30 aprilie 1945, muzeul primește un statut propriu de organizare. Pentru amănunte, vezi Wollmann 2004, p. 25; Apulum, I, 1939-1942, p. VII; ABMNUAI, vezi dos. 7/1941, Raportul nr. 123/1941 asupra situației muzeului trimis Ministerului Afacerilor Interne la 25 mai 1941, dos. I/1944 – Aviz nr. 5344/1944 dat de primarul Traian Mârza.

³⁷ ABMNUAI, dos. V/1947, adresa din 4 ianuarie 1947, dos. VII/1947, scrisoarea adresată lui C. G. Giurescu, directorul Institutului de Istorie Națională București, la 27 iunie 1947.

³⁸ ABMNUAI, dos. VII/1947.

cultural Dumitru Ciumbrudean, Ion Berciu era ajutat de către doi profesori albaiulieni, reprezentanți ai elitei profesionale a Liceului Mihai Viteazul „... în trecut, până la schimbarea fostului director, funcționau la acest muzeu ca diurniști profesorul Enea Zefleanu, ca arheolog și latinist, profesorul Hulea, ca istoric, care făceau diferite lucrări și traduceri din limba maghiară, din reviste apărute în timpul foștilor conducători ai Muzeului, în timpul erei maghiare”³⁹. De asemenea, în munca de inventariere, prelucrare cărți, muzeul a mai apelat la ajutorul elevilor de la Liceul Mihai Viteazul din localitate, a studenților veniți în vacanță sau a evreilor solicitați în perioada 1943-1944 la muncă obligatorie⁴⁰.

În anul 1945, an care, datorită transformărilor socio-politice marchează începutul unei stări de nesiguranță pe toate planurile, în Administrația Publică începând „purificarea” conform Ordinului nr. 1608/1945 și a Legii nr. 217/30 martie 1945, în luna ianuarie, Ion Berciu a adresat Ministerului Cultelor și Artelor o cerere pentru aprobarea a 3 posturi - un bibliotecar, un preparator și un secretar-contabil. I se răspunde că pentru ocuparea posturilor de preparator și bibliotecar-ajutor, candidații trebuie să fie titrați universitari și să aibă examenul de specialitate cerut de articolul 75 din Codul funcționarilor publici. Pentru postul de bibliotecar au candidat: Muntean Ioan, student în cadrul Universității „Regele Ferdinand”, Lidia Jolondkovski, refugiată din Basarabia, absolventă a Facultății de Litere și Filosofie Cernăuți, secția Filologie Modernă, Nicolae Teoteoi, student, an II, Facultatea de Litere și Filosofie București. Postul a fost ocupat de către Lidia Jolondcovski, care conform deciziei Ministerului Artelor publicate în Monitorul Oficial nr. 276 din 21 nov. 1945 a fost încadrată bibliotecară la muzeu, trebuind să se prezinte la serviciu până la data de 1 decembrie 1945⁴¹.

Informațiile privind biblioteca muzeului în perioada 1945-1949 sunt sporadice. Se știe, conform unei situații de inventariere datată 31 martie 1947 că biblioteca era defalcată în: publică, veche și de specialitate⁴². Un document provenit din anul 1948 oferă informații mai ample despre această secțiune a muzeului. Astfel, conform răspunsului adresat la data de 12 martie 1948 de către Ion Berciu lui Dumitru Ciumbrudean privitor la adresa nr. 33 din anul 1948, reiese faptul că: „1. Muzeul are o bibliotecă de specialitate care nu se împrumută, ci numai se dau spre consultare în biroul instituției, specialiștilor,

³⁹ ABMNUAI, dos. 1949, Diverse.

⁴⁰ În urma solicitării către Către Corpul Teritorial Alba, Biroul Evrei, începând cu 1 aprilie 1943, doi evrei având bacalaureatul, Szekelz Leon și Samuel Andrei, vor ajuta timp de 3 luni la lucrările de inventariere și organizare a Bibliotecii Publice și a muzeului; vezi, ABMNUAI, dos. 8/1943, dos. X/1943.

⁴¹ ABMNUAI, dos. I/1945 - Referat adresat Ministrului Cultelor și Artelor, 11 ianuarie 1945, dos. III/ 1945, Bibliotecă-Personal, Proces-verbal, 9-18 iulie 1945.

⁴² ABMNUAI, dos. X/ 1947.

cercetătorilor și oamenilor de cultură, care se interesează spre a publica de probleme istorice, arheologice și etnografice ale regiunii noastre. 2. Toate normele, inclusiv cele privitoare la îndepărtarea cărților scoase din uz se primesc prin Ministerul Artelor, direct de la Ministerul Informațiilor. 3. Biblioteca de specialitate se alimentează din cărțile primite de la Minister, din achiziții și schimburi cu străinătatea, cu publicațiile noastre. Toate cărțile de lectură au fost predate Bibliotecii Publice. 4. Ca secțiune a muzeului, biblioteca e susținută de Ministerul Artelor și de Comisiunea Monumentelor Istorice care o alimentează, o controlează și o conduce în baza legii de organizare a muzeului din 30 martie 1945⁴³. La sfârșitul procesului de inventariere generală a bunurilor muzeului, în anul 1949, reiese că „... biblioteca de specialitate, veche și publică și reviste însumează 8127 bucăți în valoare de 699,069 lei”⁴⁴.

Anul 1949 s-a dovedit a fi un an fatidic pentru muzeu. În luna martie, muzeul va fi sigilat, iar personalul, compus din Ion Berciu, director, Atanasie Josan, secretar, Lidia Jolondcovski (Muntean), bibliotecară, Achim Ioan și Cristian Vasile, paznici va fi demis din funcții. Demersurile făcute de către directorul muzeului, înspre Ministerul Artelor și Informațiilor nu au avut nici un ecou⁴⁵, în fruntea instituției venind în scurt timp consilierul cultural, Dumitru Ciumbrudean. Conform procesului-verbal din data de 21 noiembrie 1949, întocmit de către acesta, cu ocazia preluării muzeului, instituția avea ca acte de înregistrare 14 registre, printre care și un registru-general al bibliotecii. Tot aici se specifica faptul că lipseau numeroase cărți, unele nu erau înregistrate, iar cărțile epurate erau amestecate cu cele neînregistrate⁴⁶.

Cu acest an, 1949, se încheie una dintre cele mai importante etape din evoluția muzeului albaiulian și, implicit, a bibliotecii. Destinul cărților străne se aicea cu atâta pasiune și perseverență de către cei doi directori, Adalbert Cserni și

⁴³ ABMNUAI, Dosar Biblioteca/1948-1949.

⁴⁴ ABMNUAI, Dosar Inventariere/1949.

⁴⁵ Telegramă trimisă la data de 30 martie 1949: „Pe baza unor informații incomplete în ceea ce privește directorul Muzeului Regional Alba Iulia s-a procedat la sigilarea instituției. Stop. Toate acuzațiile aduse dovedindu-se eronate, directorul Muzeului a fost eliberat. Stop. Respectuos vă rog să binevoiți a dispune, prin Consilieratul Cultural desigilarea Muzeului spre a se putea continua activitatea normală. Stop. Ion Berciu”. Scrisoare adresată Ministerului Artelor și Informațiilor la 19 mai 1949: „... se împlinesc aproape 2 luni de când această importantă instituție de cultură și cercetare științifică stă sigilată, pricinuindu-se prin acestea, considerabile pagube morale și materiale din acest punct de vedere. Biroul instituției fiind sigilat, orice lucrare de birou este imposibilă, iar corespondența fiind reținută la Consilieratul Cultural Alba, răspunsul la ordinele superioare nu se pot da în termen. Până și corespondența personală este reținută la Consilierat, o parte în legătură cu lucrările științifice ale muzeului. Vă rugăm, în modul cel mai stăruitor, în interesul suprem al științei și al patriei, care cer, în primul rând, fapte concrete de devotament și muncă demnă, să binevoiți a decide.” (ABMNUAI, dos. 1949 – Corespondență și dos. 1949-Inventariere).

⁴⁶ ABMNUAI, dos. 6/1949.

Ion Berciu, ia o turnură dramatică. Au loc epurări succesive, iar în fondul bibliotecii încep să intre cărți care respiră ideologia comunistă. Epurarea cărților, făcută în general de către oameni cu o pregătire intelectuală sumară, în cazul bibliotecii muzeului s-a derulat sub atenta supraveghere a consilierului cultural, Dumitru Ciumbrudean. El va conduce această operațiune delicată de „arestare și ucidere” a cărților, declarând într-o dare de seamă privitoare la anul 1949, că în acel an au fost epurate 433 de cărți, care au fost trecute într-un registru special și depozitate într-un dulap separat⁴⁷. Până la momentul finalizării acestui studiu, nu am găsit în arhiva bibliotecii, registrul special conținând cărțile epurate. Se știe, cu certitudine, că s-a trecut la o nouă reinventariere a cărților, presupunerea noastră fiind aceea că fondul de carte (sau ceea ce a mai rămas din fondul original) provenit din perioada 1887-1949 se află actualmente înregistrat în depozitul de carte al muzeului cunoscut sub numele de „Biblioteca Veche”.

The Library of the National Museum of Union from Alba Iulia (1887-1949)

ABSTRACT

This study looks at the evolution of the National Museum of Union Library during the period 1887-1949. In its first decades of existence, this section of the museum has developed under the close supervision of Adalbert Cserni, custodian, and then director of the museum during 1887-1916. Relying on the idea that research in any field needs a solid foundation, specialized treatises, synthesis works, etc., Adalbert Cserni will really be concerned about the creation of a functional library specialized in history and archeology. His efforts regarding this problem materialized in the emergence of a fund composed of important books and specialty magazines of the time, Adalbert Cserni coming in contact, through correspondence with specialists from Transylvania and Europe. In 1916, the year of Cserni's death, a total of 4,634 books were recorded in the inventory of the museum. As a result, the library was enriched in 27 years by approximately 3,600 volumes. From 1938, the Museum will be led by Ion Berciu, also concerned with the development of the museum library. Being aware of the new editorial appearances, the director of the museum was involved in the creation of a specialized library, the proof being the numerous addresses and letters sent to the libraries, publishers and editors of the magazines in the country and abroad, kept in the archives of the museum library. Despite the difficulties, the lack of adequate storage space and the lack of a librarian (only in 1945 a librarian is employed), the library is growing at a rapid pace, so in the year 1941 it reached about 6,000 volumes, arranged in a few cabinets in the director's office. Until 1949, when all the museum's staff were dismissed, and the museum was sealed due to socio-political transformations, the library knew the same constant development. This year, 1949, is the end of one of the most important stages in the evolution of the museum and, implicitly, of the library. The destiny of the books gathered here with so much passion and perseverance by the two directors, Adalbert Cserni and Ion Berciu, took a dramatic turn. Many of the books were destroyed, and in the library began to be recorded books reflecting the communist ideology.

---

⁴⁷ ABMNUAI, dos. 4/1950.

Abrevieri bibliografice

- ABMNUAI - Arhiva Bibliotecii Muzeului Național al Unirii Alba Iulia
- Drăghiță 2003 - Zevedei-Ioan Drăghiță, „Documente privind începutul anuarului Apulum”, în *Apulum*, XL, 2003, p. 483-493
- Moga, Mârza 1990-1993 - Valer Moga, Eva Mârza, „Muzeul Unirii din Alba Iulia”, în *Apulum*, XXVII-XXX, 1990-1993, p. 417-422
- Petran 1922 – Coriolan Petran, *Muzeele din Transilvania, Banat, Crișana și Maramureș*, București, Cartea Românească, 1922
- Opriș 1931 - Leonte Opriș, *Muzeul Unirii - Călăuză pe anii 1929-1930*, Alba Iulia, 1931
- Stînea 2005 - Carmen Stînea, „Biblioteca Publică din Alba Iulia - inițiativă a Muzeului Național al Unirii”, în *Apulum*, XLII, 2005, p. 413-417
- Stînea 2010 - Carmen Stînea, „Publicații periodice italiene din colecțiile bibliotecii muzeului albaulian (sec. XIX-XXI). Dinamica schimbului de reviste științifice”, în Gabriela Mircea, Carmen Stînea, Diana Ciugudean, Alexandru Știrban, *Relații culturale româno-italiene oglindite în patrimoniul muzeului albaulian (sec. XVI-XXI)*, Alba Iulia, Editura Altip, 2010, p. 127-162
- Wollmann 2004 - Volker Wollmann, „Ion Berciu”, în *Apulum*, XLI, 2004, p. 1-51

Cuvinte-cheie: carte, bibliotecă, Muzeul Național al Unirii Alba Iulia, arhivă, scrisori, corespondență

Key words: book, library, National Museum of Union from Alba Iulia, archive, letters, correspondence